

OP DE
BARRICADE

Thijs Smeyers (red.)

**Jeugdhulp
tegen
gezinsarmoede**

 LANNOO
CAMPUS

D/2016/45/461 – ISBN 978 94 014 3930 5 – NUR 752,766

Vormgeving binnenwerk: Fulya Toper

Vormgeving omslag: Gert Degrande | De Witlofcompagnie

© Thijs Smeyers & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2016.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij, de boeken- en multimediativisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus

Erasme Ruelensvest 179 bus 101

3001 Leuven

België

www.lannoocampus.be

Inhoudstafel

INLEIDING	9
1 EEN BLIK OP GEZINSARMOEDE	13
Spreken over	15
Gezinsarmoede	16
<i>Enkele cijfers</i>	16
<i>Gevolgen van gezinsarmoede</i>	18
Dimensies van armoede	19
<i>Materieel welzijn</i>	19
<i>Opvoeding en onderwijs</i>	22
<i>Huisvesting en leefomgeving</i>	23
<i>Gezondheid</i>	25
<i>Subjectief welbevinden</i>	27
Te onthouden	29
2 VAN BIJZONDERE JEUGDZORG NAAR INTEGRALE JEUGDHULP	31
Een korte ontstaansgeschiedenis van ‘bijzondere’ jeugdzorg	33
Naar een Integrale Jeugdhulp	36
Decreet Integrale Jeugdhulp	40
Integrale Jeugdhulp 2.0	42
3 HET SAMENSPEL VAN ARMOEDE EN JEUGDHULP	45
Achtergrond	47
Toegang tot jeugdhulp	49
<i>Achtergrondperspectief</i>	50
<i>Brede oprijlaan</i>	51
<i>Mensen en structuren</i>	52
<i>Samenwerkende diensten</i>	53
<i>Angsten en dilemma’s</i>	53
<i>Kansarme gezinnen vinden de weg</i>	54
Kansen en valkuilen van vermaatschappelijking	55
<i>Draagkracht van de zorgvrager</i>	55
<i>Waar is mijn netwerk?</i>	56

<i>De noodzaak van contextbegeleiding</i>	56
Uithuisplaatsing: zwart of wit	57
Multiproblematiek	59
<i>Jeugdhulp als symptoombestrijding</i>	60
<i>De oorzaken aanpakken</i>	60
Brug naar de toekomst	61
<i>Doorstroming</i>	61
<i>Ankerfiguren</i>	62
<i>Zwervend</i>	64
Te onthouden	65
4 JEUGDHULPVERLENERS AAN HET WOORD OVER ARMOEDE(BESTRIJDING)	67
Achtergrond	69
<i>Gezinsarmoede stijgt</i>	69
<i>Steeds meer jongeren doen beroep op de jeugdhulp</i>	70
Armoedebestrijding door jeugdhulpverleners en -welzijnswerkers?	71
<i>Methodiek</i>	72
<i>Respondenten</i>	73
<i>Visie op (de oorzaken van) armoede</i>	74
Confrontatie met armoede tijdens de job	75
Aanpak van armoede als onderdeel van het takenpakket	78
Ondersteuning vanuit de organisatie om armoede aan te pakken	82
Te onthouden	84
5 IN GESPREK MET JEUGDHULPVERLENERS	87
Armoedeperspectief in beeld	89
<i>Administratie</i>	89
<i>Materieel welzijn</i>	90
<i>Opvoeding en onderwijs</i>	92
<i>Huisvesting en leefomgeving</i>	92
<i>Gezondheid</i>	94
<i>Subjectief welbevinden</i>	95
Signaalfunctie van de jeugdhulpverlener	95
<i>Is er nood aan een signaalfunctie?</i>	96
<i>Op welke manier signaleren?</i>	97
<i>Praktijkvoorbeeld: Beleidssignalen Gent</i>	98
Te onthouden	101

6	IN GESPREK MET OUDERS	103
	Trajecten van gezinnen in armoede in relatie tot sociaalwerkpraktijken	105
	<i>Dataverzameling</i>	107
	<i>Resultaten</i>	108
	Armoede en/in integrale jeugdhulp: onderzoek naar de ervaring van ouders in armoede met de jeugdhulp	115
	<i>Dataverzameling</i>	115
	<i>Resultaten</i>	116
	Te onthouden	120
7	TUSSENBSLUIT	123
8	MUREN SLOPEN	127
	Moeten we de muren slopen?	129
	<i>Perspectief van de hulpverlener</i>	130
	<i>Perspectief van de ouder</i>	131
	<i>Waar ligt die hamer?</i>	132
	Welke actoren betrekken we?	133
	<i>Lokaal sociaal beleid</i>	133
	<i>Partners in het werkveld</i>	134
	Samenwerken, hoe doen we dat?	138
	<i>Bloem(blad)model</i>	138
	<i>Enkele formules</i>	140
	Te onthouden	145
9	OVER EIGEN NETWERKEN EN EIGEN KRACHT	147
	Achtergrond van maatschappelijke veranderingen	149
	What's in a name?	150
	Zien jeugdhulpverleners dit zitten?	151
	Enkele methodieken op een rij	152
	<i>Familienetwerkberaad</i>	152
	<i>Eigen Kracht Conferenties</i>	154
	<i>Netwerkgroepen of Persoonlijke Toekomstplanning</i>	155
	<i>Signs of Safety</i>	156
	Te onthouden	157

10 HET WRAPAROUND CARE MODEL EN ARMOEDE	159
Omslag in jeugdhulpverlening	162
Wraparound Care: de theorie	163
Wraparound Care: de principes	165
<i>Veiligheid</i>	165
<i>Het gezin spreekt zich uit en kiest</i>	166
<i>Cultureel bekwaam</i>	167
<i>Eigen kracht als basis</i>	167
<i>In de eigen leefsituatie</i>	168
<i>Samenwerking</i>	169
<i>Netwerkondersteuning</i>	170
<i>Op maat</i>	171
<i>Resultaatgericht</i>	171
<i>Doorzettingsvermogen</i>	173
De vijf vragen van Wraparound Care	174
Ervaringen met Wraparound Care in Nederland	175
Te onthouden	176
11 TOEKOMSTVISIE EN AANBEVELINGEN	177
Op naar een ICO	178
De plaats van het eigen netwerk	179
Casemanager-generalist	180
Toeleiden naar jeugdhulp	181
Jeugdhulpverleners en armoede	182
Armoedesignalen vanuit de jeugdhulp	182
In het kort	183
NABESCHOUWING DOOR VLAAMS MINISTER JO VANDEURZEN	185
BIBLIOGRAFIE	189
EINDNOTEN	197

Inleiding

In de vele kamers die de Caritas-beweging in België rijk is, werd tijdens de afgelopen jaren meermaals de link tussen armoede en jeugdhulp besproken. We zagen ze terugkomen in gesprekken met mensen uit de sector of in gesprekken met trekkers van lokale initiatieven. We vingden op ontmoetingsdagen verhalen op van mensen in armoede zelf. Of we beluisterden moeilijke situaties achter aanvragen voor financiële tussenkomsten via Caritas Hulpbetoon, situaties bij mensen die moeten watertrappelen en dreigen kopje onder te gaan.

Het zette ons ertoe aan om gedurende ruime tijd aandacht te besteden aan dit onderwerp. Vanuit diverse perspectieven werden acties ondernomen om de problematiek in kaart te brengen. Het Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy van de Katholieke Universiteit Leuven, LUCAS, werd uitgenodigd om een brede bevraging van jeugdhulpverleners uit te werken. Zelf zetten we gesprekken op met ouders die noodgedwongen in kansarmoede leven. We gingen in dialoog met jeugdhulpverleners van over heel Vlaanderen en nodigden experts en academici uit voor een rondetafelgesprek in het Vlaams Parlement. Al deze prikkels vulden we aan met ander eigen onderzoek en ervaringen of met onderzoek en impulsen uit binnen- en buitenland.

Het boek is dan ook een echt Caritas-boek geworden. Een werk waarin we samen met zoveel mogelijk mensen uit zoveel mogelijk verschillende invalshoeken nadenken en uitwisselen. Waarin we in dialoog gaan, constructief en genuanceerd maar tegelijk scherp en kritisch wanneer het moet. Zo werken wij, samen met u en met Caritas-collega's over de hele wereld aan een gezamenlijk en hoopvol project. Aan een droom die we in het hier en nu moeten trachten te realiseren, elk binnen onze eigen mogelijkheden.

Een werk als dit schrijven kan moeilijk alleen, daarvoor ontbreekt het aan tijd en vooral aan alle noodzakelijke expertise op zoveel verschillende domeinen. Veel dank aan Hanne, die het na haar stage bij Caritas aan-

durfde om mee de fundamenteën – en verschillende bouwstenen – voor dit boek te leggen. Dank aan Koen en Inge, om het onderzoek in goede banen te leiden en ons nieuwe inzichten te verschaffen en aan Peter, Jan en Eddy om mee na te denken. Dank aan Dominic voor het vertrouwen en aan alle Caritas-collega's in binnen- en buitenland. Dank aan Judith, Hannes en Elias om er te zijn. Dank, vooral dank aan alle mensen die we mochten interviewen of bevragen. En in het bijzonder dank aan alle jeugdhulpverleners, om elke dag opnieuw het beste van jezelf te geven.

Uitgebreide dank en erkenning voor de mensen die hun expertise leenden binnen één van de hoofdstukken en tijd vrijmaakten om vanuit hun eigen perspectief mee na te denken en te schrijven, is hier zeker op zijn plaats.

Het hoofdstuk *Van bijzondere jeugdzorg naar integrale jeugdhulp* werd als studie in opdracht van het Steunpunt Wonen uitgewerkt door Pascal De Decker en Bruno Meeus, beiden verbonden aan de onderzoeksgroep HaUS (Housing and Urban Studies) van de Faculteit Architectuur, KU Leuven. Voor dit boek zorgden we voor een herwerking en actualisering van het rapport van deze studie.

Koen Hermans en Inge Neyens verzorgden de bijdrage *Jeugdhulpverleners aan het woord over armoede (bestrijding)*, op basis van een studie die ze uitvoerden in opdracht van Caritas Vlaanderen. Hermans en Neyens zijn verbonden aan het LUCAS, Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy van de KU Leuven.

Voor het hoofdstuk *In gesprek met jeugdhulpverleners* legde Hanne Cuyvers de bouwstenen tijdens haar stage bij Caritas Vlaanderen. Zij is er momenteel aan de slag als stafmedewerker armoede en sociaal beleid.

Samen met Hanne Cuyvers en Tinneke Schiettecat (UGent en Vlaams Armoedesteunpunt) gaven we het hoofdstuk *In gesprek met ouders* vorm. Hiervoor diende het eindwerk van Cuyvers en het doctoraatsonderzoek van Schiettecat als basis.

Jo Hermanns, emeritus hoogleraar Opvoedkunde van de Universiteit van Amsterdam en adviseur rond jeugdzorg bij H&S Consult en Jannet Doeleman, directeur Wraparound Nederland bezorgden ons vanuit hun enorme expertise het hoofdstuk *Het Wraparound Care Model en armoede*.

Vanuit dit multidimensionale perspectief willen we dit boek voorstellen aan jou die het nu in handen hebt. Dit is geen boek dat je haarfijn de link tussen jeugdhulp en armoede zal uitleggen. Het is ook geen werk dat bedoeld is om morgen omgezet te worden in beleidsvoering. Wat het ook niet is, is een boek dat de absolute waarheid kent.

Wel is het een boek dat je meeneemt op een reis langs verschillende aspecten van gezinsarmoede en jeugdhulp. Het is in die zin een eigen en persoonlijk denkproces, dat ook vandaag nog niet af is. Het is een wandeling door ervaringen, gedachten en verhalen van zoveel verschillende personages.

Gebruik dit boek dan ook niet als een landkaart die je de weg wijst van punt a naar punt b. Gebruik het daarentegen als een reisgids, die je wil laten proeven en kennismaken met veel bezienswaardigheden op korte tijd. Die je zin geeft in meer en je aanzet tot concrete actie. Over de muren en schotten heen, samen via nieuwe wegen tot op de barricade.

Thijs Smeyers

1

Een blik op
gezinsarmoede

Een aanvraag bij de hulporganisatie Caritas Hulpbetoon:

Beste,

Het gezin (x) is cliënt binnen onze begeleidingsdienst. We gingen er enkele jaren geleden van start na een aanmelding via het CLB van de school van de oudste zoon. Er zijn in totaal drie kinderen, één jongen, 14 jaar, en twee meisjes van 10 en 8. De mama is alleenstaand en zoekt naar werk. Het is een moeilijke zoektocht, want met de kinderen kan ze niet anders dan flexibel werk zoeken. Daarnaast blijven de bijdragen van de papa uit; hiervoor namen we al contact met de Dienst Alimentatievorderingen. Voorlopig doen ze het dus met het weinige geld dat er overblijft nadat de schuldbemiddelaar en de budgetbegeleider hun ding hebben gedaan.

Onze vraag: komen jullie tussen voor betalingen van kampen via Vakantieparticipatie? We zijn echt op zoek naar een manier om de kinderen naar een kampje te krijgen deze zomer, ook al is het maar voor een korte week. De budgetbegeleider heeft al laten weten dat er geen ruimte is om de kampen te betalen, ook al zou het gaan via Vakantieparticipatie.

Vooraf voor de zoon zou zo'n kamp iets belangrijks zijn. Hij kan geen enkele hobby uitoefenen en heeft na school amper contact met klasgenoten. 's Avonds hangt hij thuis wat rond met vooral oudere jongens en doet hij dingen die niet echt bij zijn leeftijd passen. Ook de meisjes zouden deugd hebben van sociaal contact. Voor de jongste organiseerden wij dit jaar zelf een feestje met enkele van haar vriendinnetjes, dat was de eerste keer in drie jaar. Zelf werd ze intussen op haar beurt gevraagd voor een feestje bij één van die meisjes. Dat vond ze geweldig.

Hopelijk is er bij jullie een mogelijkheid?

Vriendelijke groeten

Schrijven over jeugdhulp en armoede kunnen we niet zonder eerst te kijken naar wat armoede voor ons wil zeggen. Wat betekent dat, leven in armoede? Welke impact heeft dat op jonge kinderen? Wat zijn dan verschillende dimensies van die armoede? En als we het over armoede hebben, over hoeveel kinderen en jongeren zijn we dan aan het praten?

In dit hoofdstuk proberen we je een overzicht te geven van al deze vragen. We doen dat aan de hand van statistische gegevens, onderzoeken door academici en verhalen van mensen in armoede zelf. Via de website *opdebarricade.be* kun je overigens nog meer cijferinformatie vinden. Misschien ontdek je zo nieuwe dingen of zie je jouw eigen aanvoelen bevestigd. In beide gevallen kan dit inleidende verhaal een *eyeopener* zijn voor elk van ons.

Spreken over

We stellen duidelijk en meteen een belangrijke voorwaarde, die we door trekken in de rest van dit boek. Je zult nergens in dit boek het woord ‘kinderarmoede’ vinden, we kiezen resoluut voor de benaming ‘gezinsarmoede’.

Elk kind is een deel van het gezin waarin het opgroeit. Wanneer we vaststellen dat een kind opgroeit in armoede, dan is dit een signaal dat het hele gezin zich in een armoedesituatie bevindt. Een kind heeft immers geen eigen inkomen of kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor een slechte woning of een gebrek aan kansen. De oorzaken die leiden tot de situatie waarin het kind opgroeit, hebben betrekking op het hele gezin. Vaak zijn dit externe factoren die in de eerste plaats de ouders treffen. We merken overigens dat ouders er alles aan doen om hun kinderen zo weinig mogelijk in contact te brengen met de problemen die uit hun situatie voortvloeien. Zo stellen ze makkelijker een doktersbezoek voor zichzelf uit, dan dat ze dit voor hun kinderen zouden doen.

Een andere reden voor de keuze is het risico op verenging van beleidsmaatregelen wanneer ‘kinderarmoede’ steeds de bovenhand krijgt. Er moet voldoende aandacht blijven voor herverdelende en beschermende maatregelen voor het hele gezin. Een voldoende inkomen of een goede

werksituatie hebben ook invloed op de situatie van kinderen, maar vallen minder onder de noemer 'kinderarmoede'.

.....
*Je zult nergens in dit boek het woord
'kinderarmoede' vinden, we kiezen resoluut
voor de benaming 'gezinsarmoede'.*
.....

Hiermee sluiten we ons aan bij Van Lancker,¹ die erop wijst dat een enge aandacht voor 'kinderarmoede' desastreuze gevolgen kan hebben. Hij spreekt over de paradox van een armoedebeleid dat een draagvlak wil creëren door in te zetten op kinderen. Hoe meer we de nadruk leggen op de onschuld van kinderen, hoe meer we impliceren dat ouders wel verantwoordelijk (kunnen) zijn, en hoe meer het gevaar dreigt dat we het draagvlak voor een effectief 'kinderarmoede'-beleid verder ondermijnen. Met andere woorden, de armoede van de kinderen kan niet los worden gezien van de situatie waarin de ouders zich bevinden.

We kiezen dus voor een benadering van armoede binnen gezinnen die je als 'integraal' kunt beschouwen. Armoede pak je aan door op verschillende fronten of domeinen te werken. De keuze voor de term 'gezinsarmoede' benadrukt dit uitgangspunt en vormt zo meteen een rode draad in dit boek.

Gezinsarmoede

Enkele cijfers

In 2015 groeide in België één kind op de vijf (22,7 %) tussen 0 en 16 jaar op in een gezin in armoede.² Vlaanderen scoort iets beter, zij het met andere criteria. Volgens de kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen van Kind en Gezin groeit in Vlaanderen één kind op de acht, ofwel 12 %, op in kansarmoede.³ De Vlaamse Armoedemonitor 2016 geeft aan dat bij kinderen tussen 0 en 17 jaar in Vlaanderen 14 % opgroeit in kansarmoede. Wanneer we cijfers van de voorbije jaren vergelijken, lijkt het erop dat

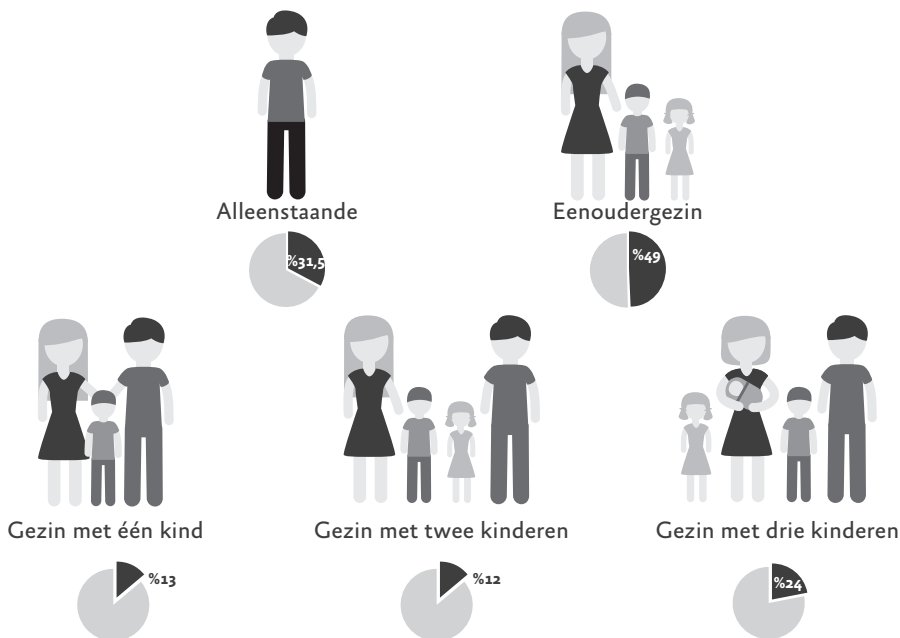
het aantal kinderen met een armoederisico toeneemt. Zo bedroeg het armoederisico bij kinderen in België in 2008 nog 17,2 %.

Verskillende factoren, die elkaar ook versterken, beïnvloeden het armoederisico bij kinderen. Zo lopen kinderen die opgroeien in een gezin met een lagere arbeidsintensiteit een hoger armoederisico. Ook het opleidingsniveau van de ouders speelt een rol: hoe lager het opleidingsniveau, hoe hoger het risico op armoede bij de kinderen.

Een niet te onderschatten factor ten slotte, is de samenstelling van het gezin. Het armoederisico bij een alleenstaande wordt in 2015 op 31,5 % geplaatst. Een tweoudergezin met één kind heeft een armoederisico van 13 %, met twee kinderen neemt dit af tot 12 %. Een tweoudergezin met drie of meer kinderen kent dan weer 24 % kans op armoede. Uitschieter zijn eenoudergezinnen. Een eenoudergezin heeft in 2015 een armoederisico van 49 %.⁴

Armoederisico

aan de hand van het huishoudtype

Figuur 1 Armoederisico aan de hand van het huishoudtype (cijfers voor 2014).

Bron: Eurostat, 2016

Een recente studie van de OECD toont bovendien aan dat België wat betreft gezinsarmoede vijftien Europese landen moet laten voorafgaan.⁵ Het globale armoederisico bij kinderen onder de 18 jaar ligt in Europa op 27,8 % in 2014. Uitschieters zijn Roemenië (50 %), Bulgarije, Servië en Hongarije (boven 40 %). De laagste armoederisico's bij kinderen vinden we in Noorwegen (12 %), IJsland (13 %), Denemarken (14 %), Finland (15 %) en Zweden (16 %). In vergelijking met het Europese gemiddelde scoort ons land niet zo slecht. Alleenstaande ouders hebben in de rest van Europa gemiddeld een armoederisico van 48,3 %. Zwitserland, Noorwegen en Denemarken scoren het best (32,3 %, 33,7 % en 35,8 %).

Gevolgen van gezinsarmoede

Opgroeien in een gezin dat in armoede leeft, heeft een belangrijke impact op het latere leven van kinderen. De achterstand die zij oplopen ten opzichte van leeftijdsgenoten, kunnen zij onmogelijk inhalen. Veel studies tonen aan dat de situatie waarin zij moeten opgroeien grote gevolgen heeft voor hun fysieke en mentale gezondheid wanneer ze volwassen zijn. Bindingsangst of andere problemen met affectie en liefde, beperkte sociale vaardigheden, leerproblemen of andere cognitieve moeilijkheden tekenen kinderen die opgegroeid zijn in armoede voor hun verdere leven. Zelfs wanneer zij later in betere omstandigheden terecht komen, blijven zij de gevolgen van deze eerste levensjaren meedragen.

Als kind armoede en sociale uitsluiting beleven, verhoogt daarnaast ook de kans om als volwassene zelf in armoede terecht te komen. Niet zelden krijgen deze kinderen minder kansen dan leeftijdsgenoten en slagen ze er niet in hun volledige potentieel aan talenten en vaardigheden te benutten. Daardoor hebben ze een grotere kans op werkloosheid en aanhoudende armoede als volwassene. Het ervaren van armoede als kind verkleint de kans om zelf aan armoede te ontsnappen. Intergenerationele armoede wordt zo bestendig.

.....
*De achterstand die kinderen in armoede
oplopen ten opzichte van leeftijdsgenoten,
kunnen zij onmogelijk inhalen.*
.....

Net daarom wordt er meer en meer benadrukt om zo vroeg mogelijk te interveniëren. Publieke investeringen in de jongste kinderen kennen het sterkste rendement. Dit verwijst naar de Heckman-curve, waaruit zou blijken dat ingrijpen onder de drie jaar de meest kosteneffectieve manier is om de effecten op latere leeftijd in te perken.

De toekomst van onze hele samenleving staat of valt met de toekomst waarin wij voor onze kinderen voorzien. Onze, in de brede zin van het woord. Laten we kinderen vallen die het moeilijk hebben? Laten we toe dat op die manier belangrijk menselijk kapitaal verloren gaat? Of slaan we de handen in elkaar en zoeken we uitwegen om intergenerationele armoede te doorbreken? Stellen wij voor deze kinderen een toekomst veilig, waarin zij zichzelf ten volle kunnen en mogen ontplooiën tot volwaardige mensen?

Dimensies van armoede

Armoede wordt ook weleens omschreven als een ‘draak met veel koppen’. Situaties van armoede zijn vaak bijzonder complex en spelen zich af op verschillende levensdomeinen. Een armoedesituatie moet dan ook steevast benaderd worden als een multiproblematiek, waarbij enkel een integrale aanpak soelaas kan bieden.

In een recent onderzoek benoemen Jonathan Bradshaw, Petra Hoelscher en Dominic Richardson zes verschillende domeinen in wat ze een *Index of Child Well-being in the European Union* noemen: materieel welzijn, gezondheid en veiligheid, educatie, relaties van kinderen, subjectief welzijn en gedrag en levensstijl.⁶ In de brochure *Elk kind telt* worden die clusters herleid tot vijf dimensies die cruciaal zijn voor de ontwikkeling van kinderen: materieel welzijn, opvoeding en onderwijs, huisvesting en leefomgeving, gezondheid en subjectief welbevinden.⁷ Wij volgen deze laatste indeling en bouwen hier verder op de brochure *Elk kind telt*.

Materieel welzijn

Het materieel welzijn van een gezin wordt gezien als het totaal beschikbaar inkomen van een gezin en de samenstelling van dit gezin. Het totaal

beschikbaar inkomen kan verworven worden via arbeid of komt voort uit het ontvangen van een uitkering of vervangingsinkomen.

Om na te gaan of een bepaald inkomen al dan niet als armoede benoemd kan worden, bestaan verschillende systemen. Het meest bekende systeem, dat wij hierboven al hanteerden, is de Europese armoedegrens die door Eurostat gebruikt wordt. Die armoedegrens is 60 % van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar huishoudinkomen. Huishoudens die met hun beschikbare budget onder deze 60 %-norm vallen, leven onder de armoededrempel. De armoedegrens in 2015 bedraagt 12.993 euro per jaar voor een alleenstaande en 27.285 euro per jaar voor een gezin met twee volwassenen en twee kinderen.

Een andere manier is kijken naar vormen van ernstige materiële deprivatie. Dat wil zeggen dat gezinnen minstens vier van de negen volgende elementen missen en niet in staat zijn om:

- huur of courante rekeningen te betalen;
- hun woning degelijk te verwarmen;
- onverwachte uitgaven te doen;
- om de twee dagen vlees, vis of een proteïnerijk alternatief te eten;
- een week vakantie per jaar te nemen buiten hun huis;
- zich een eigen wagen,
- wasmachine,
- kleurentelevisie of
- telefoon aan te schaffen.

Inkomen uit arbeid heeft bijgevolg een grote invloed op het armoederisico. We stellen een duidelijk verschil vast tussen het armoederisico bij werkenden (6,1 %) en bij werkzoekenden (67,6 %).

Ook mensen die een beroep moeten doen op een uitkering of een vervangingsinkomen, hebben het moeilijker in vergelijking met werkenden. De meeste uitkeringen vallen onder de Europese armoedegrens. Zo krijgt een persoon met een gezin ten laste met één minderjarig kind als leefloon 1156 euro per maand, terwijl de armoededrempel 1953 euro per maand is.

	Werkend	Werkzoekend	Gepensioneerd	Andere inactief
2012	6,6	57,7	19,9	44,6
2013	6	69,8	19,4	45,5
2014	6,7	63,6	17,2	47,1
2015	6,1	67,6	16,3	47,4

Figuur 2 Armoederisico aan de hand van de armoededrempel en activiteitsstatus van het afgelopen jaar, 18 jaar en ouder.

In Figuur 3 wordt een vergelijking gemaakt tussen de verschillende sociale uitkeringen, weergegeven als percentage ten opzichte van de armoededrempel voor een koppel met twee kinderen. Geen enkele uitkering valt op of boven de armoededrempel.

Leefloon	63%
Invaliditeit	81%
Werkloosheid	69%
Minimumloon	85%

Figuur 3 Sociale uitkeringen als percentage van de armoedrempel, voor een koppel met twee kinderen in oktober 2014.

Tot slot nog dit: een job is pas een krachtig instrument tegen armoede, als die job duurzaam is en gepaard gaat met een toereikend loon en een kwalitatieve invulling van de randvoorwaarden, zoals betaalbare kinderopvang, goed georganiseerde en betaalbare mobiliteit en haalbare arbeidstijden.⁸ Ook Caritas Europa wijst in elk sociaal rapport op het belang van kwaliteitsvolle arbeid. Werk is immers meer dan een middel om inkomen te verwerven. Arbeid is ook, of zelfs vooral, een middel tot zelfontplooiing en tot participatie aan de samenleving.

Opvoeding en onderwijs

Het domein opvoeding en onderwijs omvat verschillende elementen, zoals hechting, gezinsondersteuning, kinderopvang en onderwijs.

Zoals we in de inleiding al aanhaalden, is hechting belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Een veilige hechting en een goede kind-ouderrelatie zijn van het grootste belang. In gezinnen met sociaal-economische risicofactoren is er niet altijd sprake van een goede en veilige hechting. In de verdere levensjaren kan dat leiden tot een moeizamere ontwikkeling.

Gezinsondersteuning vanaf de geboorte van het kind speelt een grote rol. Die ondersteuning moet tijdig worden opgestart en laagdrempelig zijn. Deze begeleiding kan gezinnen een houvast bieden en helpen bij het doorbreken van bepaalde gewoontes. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op dit thema.

.....
*Mensen in armoede zetten moeilijker de stap naar
kinderopvang: het is te duur en niet noodzakelijk.*
.....

Kinderopvang speelt niet enkel een belangrijke rol in het leiden van ouders naar de arbeidsmarkt. Ook voor de kinderen zelf is kinderopvang belangrijk. Het belang van de pedagogische en sociale functie van kinderopvang wordt intussen algemeen erkend. Ontwikkeling, ondersteuning en stimulatie zijn hierin belangrijke begrippen. Tijdens de opvangmomenten leren de kinderen nieuwe vaardigheden en ontmoeten ze andere kinderen. Ze worden hierdoor uitgedaagd en groeien verder in hun persoonlijke ontwikkeling. Voor de ouders kan de kinderopvang eveneens een leerrijke omgeving zijn. Zij kunnen er terecht met basisopvoedingsvragen over bijvoorbeeld eten, slapen en spelen, en vinden er steun in de opvoeding van hun kinderen.